

Caroldianskim kronikama i daje detaljan pregled cjelovito i fragmentarno sačuvanih rukopisa, kao i onih koji sadrže Caroldove nastavljачe nakon 1382. godine. Dio predgovora posvećen je i tehničkim napomenama uz izdanje te se objašnjava kako su kao polazište upotrijebljena dva rukopisa iz zbirke mikrofilmova Rumunjskog državnog arhiva (mikrofilmovi *Italien 320* i *Italien 321*; originali se nalaze u Bibliothèque National u Parizu). Priređivač iznosi i svoju namjeru da se nakon originalnog izdanja objave i dopune iz pseudo-Caroldijanskih kronika, a izvještava i o planovima da se u suradnji s Western Australia University priredi dvojezično talijansko-englesko izdanje. Uvodna studija završava priređivačevom ocjenom važnosti Caroldova djela te naglašava da je ono važno ponajprije onima zainteresiranima za mletačku povijest, ali i povijest ostalih talijanskih i europskih političkih sila s kojima je Venecija tijekom vremena imala intenzivne odnose.

Nakon Uvodne studije u prvom svesku, odnosno bilježaka u drugom i trećem svesku, najveći dio izdanja posvećen je kritičkom izdanju teksta Caroldova djela, a slijede mu kazala imena i mjesta. U prvom svesku objavljen je Caroldov uvod u djelo, odnosno njegova retorička poslanica upućena duždu i mletačkim senatorima i plemićima, u kojem u patriotskom duhu kratko razlaže svoje namjere i gledišta (sv. 1, 37-40). U prvom svesku objavljene su knjige 1-4 (za razdoblje od 421. do 1249. g.; 41-239), u drugom knjige 5-7 (za razdoblje od 1249. do 1342. g.; 9-217), a u trećem knjige 8-9 (za razdoblje od 1343. do 1361. g.; 6-210).

Izdanje *Mletačke povijesti* Gian Giacoma Carolda, što ga je priredio rumunjski povjesničar Šerban V. Marin, a izdala njegova matična ustanova, Rumunjski državni arhiv, vrijedan je prinos proučavanju mletačke povijesti, ali, samim time što je hrvatska povijest od mletačke gotovo nerazdvojiva, i proučavanju hrvatske povijesti. Izdanje je izrađeno u skladu sa svim uobičajenim egdotičkim pravilima, a na njegovoj kvaliteti autoru se može samo čestitati te poželjeti da i preostali dio djela uskoro bude objavljen i predan na uporabu znanstvenoj javnosti.

Dragoș Gh. Năstăsoiu i Damir Karbić

Ljerka Šimunković, *Dalmacija godine Gospodnje 1553.: Putopis po Istri, Dalmaciji i Mletačkoj Albaniji 1553. godine*, zapisao Zan Battista Giustinian, prema transkripciji Šime Ljubića prevela i priredila Ljerka Šimunković, Dante Alighieri, Split 2011., 231 str.

Godine 1553. obalno i otočno područje Istre, Dalmacije i Mletačke Albanije obišli su – u svojstvu sindika izravno upućenih iz Mletaka – Antonio Diedo i Giovanni Battista Giustinian. Obojica su po svome povratku sastavili izvještaje koje su, svaki posebno, podastrli središnjim tijelima mletačke državne vlasti. Osim ovih službenih izvještaja rečenih sindika, postoji još i spis koji potpisuje G. B. Giustinian, a koji nosi naslov *Itinerario (Putopis)*.

U svome *Putopisu*, koji je opsegom znatno veći negoli izvještaji upućeni vladi, mletački je sindik pribilježio opis pojedinih etapa putovanja dvojice sindika, ali i brojne relevantne podatke koje je osobno zapazio ili koje su mu, tijekom obilaska gradova od Istre do Ulcinja, prenijeli drugi. Giustinian je iz grada na lagunama krenuo 8. svibnja 1553. Na putu prema Istri pridružio mu se Antonio Diedo te su zajedno otputovali prema Istri. Nakratko su se zadržali u sjevernim gradovima, Piranu, Koprnu, Umagu i Puli te se uputili u Zadar, gdje su ostali desetak dana. U Šibeniku su se Diedo i Giustinian zadržali 15 dana, a u Trogiru i Splitu po desetak dana. Uslijedio je put prema Omišu te prijelaz na srednjodalmatinske otoke Brač, Hvar i Korčulu. Početkom kolovoza mletački sindici odlaze u Kotor te potom u Ulcinj (u kojemu ostaju tjedan dana) i Bar, odakle započinje njihov povratak prema sjevernome dijelu istoč-

noga Jadrana. Nakon Budve, još jednom posjećuju Kotor, svraćaju u Dubrovnik te ponovno u Korčulu i Hvar. Iz Splita kopnenim putem prolaze kroz Trogir, Šibenik, Nin, Novigrad i Zadar, a polovicom listopada galijom se prebacuju na otok Rab. Slijedi putovanje na Pag te potom na kvarnerske otoke Krk, Cres i Lošinj, gdje ujedno i završava njihovo pripovijedanje o višemjesečnom putovanju duž istočne obale Jadrana.

Izvjješća i Giustinianov *Putopis* transkribirao je i objavio Šime Ljubić u poznatoj ediciji *Commissiones et relationes venetae* (sv. 2-3, Zagreb 1877., 1880.), navodeći da rukopisi potječu iz kodeksa iz 17. stoljeća, koji je u osobnom vlasništvu samoga priređivača. Ljubić je, nadalje, dijelove rukopisa Giustinianova *Putopisa* povremeno objavljivao u časopisu *La Dalmazia* od 1845. do 1847. godine, pod naslovom *Documenti inediti di Giovanni Battista Giustinian riportanti il prospetto politico-economico-statistico-geografico delle comunità dalmatiche nell'anno 1553.* i to dio teksta koji se odnosi na Hvar, Vis, Split, Korčulu, Omiš i Šibenik. U predgovoru je Ljubić obavijestio čitatelje kako je netom prije u bogatoj knjižnici Petra Nisitea pronašao neki stari rukopis koji sadrži izvještaj o Dalmaciji mletačkih sindika A. Dieda i G. B. Giustiniana, a koji je napisao isti Giustinian 1553. godine te da mu je Nisiteo dopustio da iz tog rukopisa izvuče pojedine odlomke koji se odnose na povijest Dalmacije. Originali rukopisa ili prijepisa nisu, kako navodi priređivačica Giustinianova *Putopisa* Ljerka Šimunković, do danas pronađeni. Ovdje treba napomenuti da Šimunković bilježi kako su "pregledani katalozi rukopisa mnogih knjižnica, privatnih i javnih, u zemlji i Veneciji koji su bili dostupni, a dodatno su konzultirani mnogi radovi koji se odnose na rukopisnu ostavštinu (13)". Nije, međutim, navedeno jesu li u ovu istraživačku potragu za izvornicima uključene i arhivske zbirke mletačkih magistratura kojima su izvješća bila namijenjena, pohranjene u središnjoj mletačkoj državnoj pismohrani (Archivio di Stato di Venezia), mjestu koje se nameće kao logičan izbor prilikom istraživanja gradiva o našim krajevima u doba mletačke dominacije nad pretežitim dijelom istočnojadranske obale.

Itinerario sindika Giovannija Battiste Giustiniana središnja je cjelina ove knjige. Trudom priređivačice Ljerke Šimunković, koja je tekst prevela prema transkripciji Šime Ljubića, čitateljstvu postaje dostupan i hrvatski tekst toga vrijednog izvora za povijest hrvatske obale i otoka sredinom 16. stoljeća. Sam tekst *Putopisa* često je bio citiran u djelima hrvatske historiografije te je njegova uporabna vrijednost neupitna. Riječ je, možemo to slobodno kazati, o enciklopedijskim natuknicama i zapažanjima o gradovima i otocima od istarskoga sjevera do Boke i Ulcinja, u kojima Giustinian donosi povijesne podatke o mjestima svog obilaska, tamošnjemu stanovništvu, društvenim odnosima (primjerice o postojanju patricijskih obitelji i njihovu odnosu s pučanima), gospodarstvu, stanju gradskih fortifikacija i komunalnim prihodima, ali i o običajima i kulturnim znamenitostima.

Knjiga započinje uvodnom cjelinom (5-15), u sklopu koje priređivačica *Putopisa* ukazuje na važnost djelovanja Petra Nisitea i Šime Ljubića na prikupljanju građe iz mletačkoga Državnog arhiva, ukratko donosi kratak sadržak *Putopisa* i upozorava na razlike u objavljivanju tog rukopisa u ediciji *Commissiones* i časopisu *La Dalmazia*. Razmatra se, nadalje, moguća sudbina izvornika te na kraju donose osnovne napomene o prevođenju teksta na hrvatski jezik.

Potom slijedi hrvatski prijevod Giustinianova *Itinerara* (17-136), popis uporabljenih izvora i literature (137-140), popis ilustracija (141) te sažeci na hrvatskom, talijanskom, francuskom i engleskom jeziku (142-145). Na kraju knjige, kako bi čitatelji imali uvid u originalni tekst i na taj način mogli prosuditi o prijevodu, podastrt je anastatički preslik Ljubićeve transkripcije *Putopisa* iz edicije *Commissiones* (147-230).

Giustinianov *Itinerar* od istarskoga sjevera do gradova mletačke Albanije Bara i Ulcinja jedinstvena je i rječita građa koja pruža brojne informacije o krajevima, gradovima i stanovništvu na većem dijelu istočne obale Jadrana. Gotovo sedam mjeseci putovanja od grada do grada, u godinama kada se najveći dio obale još uvijek nalazio pod mletačkom vlašću, bilo je dovoljno dugo vrijeme da mletački sindik upozna hrvatski dio mletačkih prekomorskih posjeda. Objavljivanjem ovoga prijevoda, ali i talijanskog izvornika, ovaj dragocjen izvor postaje dostupan znanstvenoj javnosti i širem čitateljstvu koje želi saznati nešto više o mletačkome viđenju naše obale u ranome novovjekovlju.

Lovorka Čoralić

Gašpar Vinjalić, *Kratki povijesni i kronološki pregled zbivanja koja su se dogodila Slavenima u Dalmaciji, Hrvatskoj i Bosni 1514.-1769.*, preveo, dodao podnaslove i uputnice na vrela Bruno Pezo, uskladio s izvornikom i popratio objašnjenjima Vicko Kapitanović, Književni krug, Split 2010., 287 str.

U izdanju Književnog kruga iz Splita 2010. objelodanjen je u prijevodu s talijanskog na hrvatski jezik treći svezak Vinjalićeva djela *Compendio storico e cronologico delle più memorabili occorse agli Illiri e Slavi in Dalmazia, Croazia e Bosnia (1514-1769) – Kratki povijesni i kronološki pregled važnijih zbivanja koja su se dogodila Slavenima u Dalmaciji, Hrvatskoj i Bosni*, čiji je tekst, kako ističu priređivači, bio nedovoljno poznat čak i povjesničarima. Djelo se sastoji od *Predgovora* (5-6), povijesne studije *Gašpar Vinjalić i njegova povijest Slavena* (7-20) te Vinjalićeva teksta koji je podijeljen na poglavlja: 1. *Tursko osvajanje Dalmacije*, 2. *Čežnja za slobodom*, 3. *Događaji u Dalmaciji za Kretskog rata*, 4. *Kratko primirje i Morejski rat* te 5. *U spletu mletačke i austrijske politike*. Na kraju je dodana bibliografija vrela rabljenih za Vinjalićev životopis, zatim literatura s popisom ilustracija te dva sažetka, na engleskom i talijanskom jeziku, sa 44 slikovna priloga današnjeg stanja utvrda (Trsat, Senj, Modruš, Karlobag, Brinje, Perušić, Knin, Livno, Omiš, itd.) koje se spominju u tekstu, zaključno s kazalom osobnih imena i sadržajem.

S obzirom na to da navedeno Vinjalićevo djelo pripada među važniju povijesnu literaturu o turskim osvajanjima naših krajeva, utvrda i gradova u razdoblju od 1514. do 1769. te da u našoj historiografiji ima svoju vrijednost i određeno mjesto, opravdano zaslužuje da ga na ovom mjestu predstavimo, kao i njegovog autora, ne samo povjesničarima, nego i širem čitateljstvu.

Vinjalićeva povijest sadrži tri sveska. Prva dva, koji sežu do 1520., preradio je mletački franjevac Gianantonio Bomman (odnosno, Ivan Antun, kako se sam potpisao u jednom svom hrvatskom izdanju) te ih objelodanio u Veneciji. Oba su pisana na temelju objavljenih djela, za razliku od ovog trećeg sveska, koji uglavnom počiva na neobjavljenim izvorima i svjedočanstvu očevidaca. S toga je vrijednost toga sveska još i veća, jer su neka vrela danas zagubljena, a svjedočanstva očevidaca nisu zabilježena. Navedeno razdoblje od 1514. do 1769., koje obuhvaća taj treći svezak, bilo je sudbonosno za hrvatsku povijest. Neprestani ratovi i četovanja, napadi i obrane, koje opisuje Vinjalić, imali su nesagledive posljedice za hrvatski narod, državne granice i njihovu obnovu. Upravo je zbog tih vrijednosti Vinjalićevo djelo početkom 19. stoljeća pripremao za objavljivanje Šime Urlić, te potom Petar Karlić, no na žalost, to se nije ostvarilo, sve do danas.